

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
Кафедра спортивних та рекреаційних ігор

Пасічник В.О.

**ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГРИ В БАСКЕТБОЛ.
ПРАВИЛА ГРИ. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ**

Лекція з навчальної дисципліни
„ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА СПОРТИВНИХ ІГОР”

для студентів спеціальності 017 Фізична культура і спорт

спеціалізація Фітнес і рекреація

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри
спортивних та рекреаційних ігор
«_____» _____ 201_ р. протокол №_
Зав.каф _____ Ковцун В.І.

Історія виникнення та розвиток гри в баскетбол. Правила гри. Організація та проведення змагань

План

1. Зародження та розвиток баскетболу у світі, в Україні, на Львівщині.
2. Етапи розвитку гри в баскетбол.
3. Деякі різновиди баскетболу.
4. Основні правила гри в баскетбол.
5. Організація і проведення змагань з баскетболу.

1. Зародження та розвиток баскетболу у світі, в Україні, на Львівщині

Походження назви «баскетбол» вказує на суть гри (англ. basket означає «кошик», «ball» – м'яч). Це командна спортивна гра. *Мета гри*: закинути більшу кількість м'ячів у кошик суперника та водночас не дати іншій команді закинути у власний кошик.

Історичний аспект. Історичні знахідки в Південній Америці дали підставу вважати, що попередником гри в баскетбол є гра «пок-та-пок», яка виникла близько 2500 років тому в племенах інків, майя та ацтеків. Кам'яна стіна огороджувала ігровий майданчик, по краях якого високо над землею висіло по одному дерев'яному кільцю. Дві команди (3–4 особи в кожній) змагалися, хто закине більше каучукових куль у кільце суперника. За правилами грати можна було тільки ліктями, колінами або стегнами, за гру руками суворо карали. Майя й інки грали в цю гру, щоб розважитися, а ацтеки ставилися до неї, як до священного дійства. Вони споруджували майданчик поруч із храмом та до початку гри запрошували жреця «освятити» його. Жрець чотири рази кидав м'яч у кільце й відразу поступався місцем гравцям.

Однак справжньою батьківщиною баскетболу по праву вважається США, зокрема місто Спрингфілд штату Массачусетс. Наприкінці XIX сторіччя, 1891 року, доктор Джеймс Нейсміт (1861–1939), викладач фізичної культури, випадково вигадав нову гру. Гра настільки сподобалася молоді, що через рік Нейсміт вигадав тринадцять правил для гри. Багато з них дійсні й до сьогодні. Згодом, після проведення перших змагань, ці правила дещо змінилися. Однією з причин цих змін було те, що були введені щити, до яких кріпилися кошики. Так, 1893 року вперше з'явилися залізні кільця з сіткою, наступного року була збільшена довжина обхвату м'яча до 76,2–81,3 см.

У 1894 році баскетбол вийшов на офіційний рівень, були опубліковані перші офіційні правила гри. У 1895 році були введені штрафні кидки з відстані 5 метрів 25 сантиметрів. Із Сполучених Штатів баскетбол поширився спочатку в країни Сходу – Японію, Китай, а потім в Європу і Південну Америку. На III Олімпійських іграх у Сент-Луїсі 1904 року американці організували показовий турнір між командами декількох міст.

Від 1919 до 1931 року почали виникати національні федерації баскетболу. Баскетбол почав інтенсивно розвиватися в Європі: Чехії, Литві, Естонії, Латвії, Італії, Франції.

18 червня 1932 року в Женеві була утворена Міжнародна федерація баскетболу (FIBA), до якої увійшли 8 країн. Генеральним секретарем було обрано сера Вільяма Джонса.

У 1935 році відбувся I чемпіонат Європи (Женева) з баскетболу серед чоловіків. Переможець – команда Латвії.

У 1938 році – I чемпіонат Європи серед жінок – чемпіоном стала команда Італії (Рим).

До програми XI Олімпійських ігор баскетбол було введено 1936 року. У Берліні на турнірі взяли участь команди 21 країни. Переможцем стала команда США. Золоту медаль разом з командою отримав і засновник баскетболу Джеймс Нейсміт.

Жіночий баскетбол був уведений до програми Олімпійських ігор 1976 року в Монреалі.

У 1950 році в Аргентині відбувся I чемпіонат світу серед чоловіків. Переможець – Аргентина.

У 1953 році в Чилі був проведений перший чемпіонат світу серед жінок. Перемогли спортсменки США. У майбутньому чемпіонати світу почали проводити раз на 4 роки.

У 1965 році Міжнародна федерація баскетболу об'єднувала вже 122 національні федерації різних країн.

Розвиток світового баскетболу від 1966 року характеризується подоланням кризи і подальшим процвітанням гри. Велике значення у його розвитку мали представники соціалістичних країн, зокрема радянські спортсмени, які стали лідерами світового баскетболу.

Збірна чоловіча команда СРСР ставала олімпійським чемпіоном двічі: 1972 і 1988 року.

Тричі – у 1976, 1980 і 1992 роках – жіноча команда СРСР здобула золоті олімпійські медалі.

Після розпаду СРСР серед його республік на світових першостях кращими за інших були збірні Литви й Росії. Литовська команда тричі (від 1992 до 2000 року) ставала бронзовим призером Олімпійських ігор.

До України баскетбол прийшов на початку XX століття. Багато видів спорту в Україні в дореволюційні роки зародилися в Києві, Одесі, Харкові. Першим українським містом "прописки" баскетболу став Чернігів, де почали грати в цю гру при Чернігівському військово-спортивному клубі. Згодом гра з'явилась і в Харкові, Одесі, Києві. На II Всеукраїнській спартакіаді 1924 року в Харкові були проведені змагання чоловічих команд.

У 1923 році були опубліковані перші офіційні правила гри у журналі «Вісник фізичної культури». У 1924 році було затверджено положення про проведення II Всеукраїнської спартакіади, яка мала відбутися в Харкові. У положенні, опублікованому в журналі «Вісник фізичної культури», баскетбол був введений, як окремий вид спорту, до офіційної частини змагань.

Баскетбол набував популярності в Запоріжжі, Дніпропетровську, Миколаєві, Сімферополі, Бердичеві, інших містах України. У лютому 1927 року було організовано перший чемпіонат республіки з баскетболу. У цей час з'явилися видані українською мовою перші правила гри, посібники, які

користувалися великим попитом і були досить корисними на початку становлення української школи basketболу.

Від 1934 року першість України проводиться регулярно. У 1935 році вперше в історії basketболу України проводилися змагання школярів республіки. Першими чемпіонами УРСР стали юнаки Одеси і дівчата Києва.

Від 1937 року першість України проводилася серед клубних команд. Найсильнішою жіночою командою України стала київська команда «Динамо», яка залишається лідером вітчизняного basketболу до сьогодні.

У 1954 році команди України вперше взяли участь у міжнародних змаганнях.

Авторитет української школи basketболу піднімали самовідданою працею Ф. Футерман, О. Глебов, К. Медведєв, В. Лелюк, В. Костовський, В. Шаблінський й інші талановиті тренери.

Збірна України – переможець basketбольних чоловічих турнірів Спартакіад народів СРСР – 1967 р., 1983 р., 1986 р.

Серед вихованців українського basketболу є і особливі імена. Це олімпійські чемпіони з basketболу – Сергій Коваленко, Анатолій Полівода, Наталя Клімова, Раїса Курвякова, Олександр Білостінний, Олександр Волков. Останній, до речі, один із перших виступав у складі американської basketбольної команди професіоналів і займав пост президента Федерації basketболу України (ФБУ) від 2007 до 2015 року.

У 1995 році українські basketболістки стають чемпіонками Європи.

Поширення basketболу на Львівщині. З появою на західноукраїнських землях організованих українських пожежно-руханкових товариств «Сокіл» (1894 р.) і «Січ» (1900 р.) почав поширюватися на Львівщині basketбол, гра, яку називали тоді «кошиківка» – від слова «кошик». Переважно грали в цю гру шкільна й академічна молодь. Хоча порівняно з копаням м'ячем (футболом) і відбиванкою (волейболом), кошиківка не була такою популярною грою.

Належного поширення basketбол набув після Першої світової війни. Особливо полюбився він дівчатам. Basketбольні дружини почали виникати при спортивних товариствах «Сокіл-Батько», «Плай» у Львові. Український Спортивний Клуб (УСК), Спортивний Клуб Українських Дівчат (СКУД), «Сокіл-Беркут» й «Весела громада» в Перемишлі, при «Соколі» в Дрогобичі і Коломиї, при спортивній секції в Стрию.

На початку 20-х років щорічно проводили дні українського спортовця. Майже кожне місто чи село включали в програму дня спортовця, або в програму ще величніших змагань – Запорізьких ігрищ – кошиківку.

Степан Гайдучок і Петро Франко почали друкувати в перекладах правила гри та поради в навчанні. Великими пропагандистами кошикового м'яча в Галичині стають М. Тріль, З. Гнатейко, І. Олько.

Після 1939 року відбувається подальший розвиток basketболу у Львові. Відкрилася перша дитяча спортивна школа з basketболу 1947 року. З юними гравцями з успіхом працювали Б. Цамалашвілі, Е. Пецьона. Роком раніше почала діяти спеціалізація «basketбол» на кафедрі спортивних ігор Львівського державного інституту фізичної культури, який тоді відкрився. У 1948 році жіноча команда інституту, яку згуртував М. Дядічкін, стала призером першості України.

Славилися своїми успіхами й студентські команди. Чоловіча команда СКІФу 1952 року – срібний призер чемпіонату України, 1953 року – переможець республіканської першості СК «Медик». Гра набувала популярності в Стрию, Дрогобичі, Сокалі й інших містах.

У 60-х роках помітною на республіканській арені була чоловіча команда Львівського СКА. Із перемінним успіхом у групі «А» чемпіонату країни виступали баскетболістки «Львівміськбуд», неодноразові призерки республіканських змагань.

2. Етапи розвитку баскетболу

В історії розвитку баскетболу фахівці вирізняють такі етапи (табл. 1).

Перший етап розвитку баскетболу (1891–1918) – становлення нової гри. Створений для поживлення уроків гімнастики баскетбол поступово перетворився на спортивну гру зі своїми особливостями. У 1894 р. в США були видані перші офіційні правила гри, за якими почали проводити змагання.

Таблиця 1

Етапи розвитку баскетболу

Етап	Рік	Події
I етап	1891–1918	Зародження, поширення і становлення гри
II етап	1919–1931	Створення національних федерацій баскетболу, проведення перших національних чемпіонатів
III етап	1932–1947	Створення Міжнародної федерації баскетболу (FIBA), проведення перших чемпіонатів Європи з баскетболу серед чоловічих та жіночих команд
IV етап	1948–1965	Проведення перших чемпіонатів світу серед чоловічих та жіночих команд. Надалі чемпіонати світу з баскетболу почали відбуватися один раз на чотири роки
V етап	1966 і до сьогодні	Сучасний етап розвитку баскетболу

Одночасно з поширенням гри йшло і формування її техніки й тактики. З'явилися технічні прийоми – ловлення, передачі, ведення і кидки м'яча в кошик. Однак у техніці була відсутня динаміка – усі передачі і кидки виконувалися з місця, двома руками. У тактиці відбулося визначення ігрових функцій учасників команди та їх розподіл на нападників і захисників. Саме в ці роки баскетбол почав поширюватися в країнах Європи та Південної Америки.

Другий етап розвитку гри (1919–1931) характеризується створенням національних федерацій баскетболу, що позитивно вплинуло на її подальший розвиток. У жовтні 1927 р. в Женеві була створена школа фізичної освіти, керівником якої був призначений викладач Спрингфілдського коледжу доктор Елмер Беррі. Відкриття цієї школи мало на меті розвиток баскетболу в Європі та на інших континентах. Баскетбол став широко культивуватися в Чехословаччині,

Литві, Естонії, Латвії, Італії, Франції. Південноамериканська баскетбольна конфедерація проводила в ці роки свої континентальні чемпіонати; такі ж змагання проходили і в країнах Східної Азії. Почали проводити і міжнародні зустрічі. У 1919 р. відбувся перший міжнародний баскетбольний турнір між армійськими командами США, Італії та Франції.

Третій етап розвитку (1932–1947) характеризується всесвітнім розвитком світового баскетболу. Знаменною подією в історії гри стало створення 18 червня 1932 р. Міжнародної федерації баскетболу (FIBA). Представники федерацій восьми країн: Аргентини, Греції, Італії, Латвії, Португалії, Румунії, Швейцарії та Чехословаччини – взяли участь у першій міжнародній конференції, одногolosно проголосували за утворення Міжнародної федерації баскетболу та прийняття уніфікованих правил. Гра здобувала дедалі більшої популярності у всьому світі, і 1935 року Міжнародний олімпійський комітет виніс рішення про визнання баскетболу олімпійським видом спорту. У 1936 р. баскетбол був вперше введений до програми Олімпійських ігор. У баскетбольному турнірі XI Олімпійських ігор у Берліні брали участь команди 21 країни. Першим олімпійським чемпіоном стала збірна команда США. Творець гри Джеймс Нейсміт був присутній на олімпійському турнірі як почесний гість. У 1947 р. на міжнародну арену вийшли радянські баскетболісти і баскетболісти інших соціалістичних країн, які з кожним роком більше впливали на розвиток баскетболу як в Європі, так і в усьому світі. У 1935 р. в Женеві відбувся перший чемпіонат Європи для чоловічих команд. Першим чемпіоном Європи стала збірна команда Латвії. Перший жіночий чемпіонат Європи відбувся 1938 року у Римі. Перемогу на ньому здобула національна команда Італії.

Четвертий етап (1948–1965) характеризується не тільки бурхливим поширенням гри у всьому світі, але і значним стрибком в удосконаленні спортивної майстерності, більшим представництвом соціалістичних країн у всіх міжнародних змаганнях, у тому числі і в Олімпійських іграх. У 1948 р. членами Міжнародної федерації баскетболу були вже 50 країн. Розвиток світового баскетболу відбувався не тільки шляхом розширення його географії, але й одночасно розвивалися техніка й тактика гри. З'явилися різні способи передач та ведення м'яча, почали широко застосовувати різноманітні фінти. Своєрідною революцією була поява кидків однією рукою. Якщо раніше команди за гру набирали 20–30 очок, то з появою кидків м'яча однією рукою підсумок зустрічей виріс до 50–60 очок. У тактиці баскетболу накреслився перехід від гри індивідуальної, побудованої в основному на імпровізації окремих гравців, до гри колективної. З'явилася система нападу через центрального гравця, яку взяли на озброєння всі національні команди. У світовому баскетболі відбулося своєрідне нівелювання техніки гри, що реалізувалася у формуванні найбільш раціональних прийомів, які почали застосовувати команди різних країн. У 1948 р. американський тренер Т. Арчер вперше представив міні-баскетбол. Гру, призначену для дітей 8–12 років, проводили за спрощеними правилами: менший розмір м'яча (68–73 см в окружності, маса 450–500 г), висота кошика 2 м 60 см, відстань від щита до лінії штрафного кидка – 4 м. Незабаром міні-баскетбол набув великого поширення в багатьох країнах, що культивують великий баскетбол. При ФІБА був створений спеціальний комітет, що займався міні-

баскетболом. У 1950 р. в Аргентині відбувся перший чемпіонат світу серед чоловіків, на якому перемогла команда господарів чемпіонату. Через три роки в Чилі вперше було проведено і першість світу для жіночих команд. Звання чемпіонок здобули спортсменки США. Надалі чемпіонати світу серед чоловіків і жінок почали проводити регулярно, раз на чотири роки. На початку 50-х років у грі переважав напад. Це обумовлено двома причинами: переважним розвитком техніки і тактики нападу порівняно з технікою і тактикою захисту й появою в командах високорослих гравців. Поступово баскетбол почав втрачати притаманну йому гостроту, різко знизився темп гри. Команда, яка домоглася в ході гри переваги в рахунку, припиняла напад, тримала м'яч у своїх руках необмежений час, прагнула відтягнути від щита гравців суперника, щоб самим вільно пройти до щита або передати м'яч високорослому гравцеві. Довелося внести в правила гри низку доповнень та змін, спрямованих на активізацію нападників дій, підтримання гри в захисті та часткову ліквідацію переваги гравців високого зросту. У 1965 р. Міжнародна федерація баскетболу об'єднувала вже 122 національні федерації різних країн. На сьогодні її членами є понад 200 національних федерацій.

Наступний етап розвитку світового баскетболу, що почався в 1966 р., характеризується подоланням кризи та подальшим розквітом гри. Велике значення у його розвитку відіграли представники соціалістичних країн, зокрема радянські спортсмени, які увійшли в число лідерів світового баскетболу. Цей етап характеризується гармонійною наступальною й оборонною потужністю команд, зміцненням взаємозв'язків між атакою та обороною. Баскетбол став одним із найбільш видовищних видів спорту. Із розвитком гри зросла кількість різноманітних турнірів і чемпіонатів. FIBA відповідає за проведення олімпійських турнірів із баскетболу, чемпіонатів світу і Європи, проведення міжнародних і європейських кубків.

3. Деякі різновиди баскетболу

Міні-баскетбол. Правила міні-баскетболу розробив на початку 1950-х років американець Джей Арчер. Гра, призначена для дітей 6–12 років, поділяється на два рівні: власне міні-баскетбол (вікова група 9–12 років) і мікро-баскетбол (для дітей до 9 років). Ігровий майданчик та інвентар адаптовано до дитячого віку. Довжина майданчика – 28 м, ширина – 15 м. Кошики кріпляться на висоті 2 м 60 см, сам щит теж менше, ніж у класичному баскетболі: 1,2x0,9 м. М'яч масою 450–500 грамів, окружність – 680–730 мм (для дітей до 9 років маса м'яча становить 300–330 грамів, а окружність – 550–580 мм). Розмітка ігрового майданчика для міні-баскетболу відповідає розмітці стандартного баскетбольного майданчика, але там немає лінії, що обмежує 3-очкову зону, а лінію штрафного кидка проведено на відстані 3,6 м (варіант: 4 м) від щита. У міні-баскетбол грають команди по п'ять гравців у кожній, хоча допускаються і «зменшені» склади – навіть до 2x2. Нерідко проводяться матчі між змішаними командами (до складу яких входять і хлопчики, і дівчатка). Гра триває чотири тайми по 6 хвилин. Дещо відрізняються від класичного баскетболу і самі правила

гри. У міні-баскетболі, наприклад, не фіксується «чистий» час і не діє «правило трьох секунд». У ФІБА існує спеціальна комісія з міні-баскетболу, є і Міжнародний комітет з міні-баскетболу. У теперішній час до нього належать представники 170 держав, міні-баскетбол культивується в Північній і Південній Америці, Австралії, Азії і Європі – усього в 195 країнах світу. У 1965 р. відбувся перший чемпіонат світу з міні-баскетболу.

Стрітбол (від англ. «street» – вулиця). Більш динамічний і агресивний вид спорту, ніж класичний баскетбол. У грі беруть участь дві команди по три гравці (іноді з одним запасним) на спеціальному майданчику для стрітболу або на звичайному баскетбольному, задіюючи тільки одну його половину і, відповідно, тільки один кошик. У разі промаху команда, що атакувала до цього кошик, захищає його від атаки суперника і т.д. Яка команда почне гру, визначають за жеребом. Гра йде до того моменту, поки одна з команд не набере 16 очок (але розрив у рахунку повинен становити не менше ніж 2 очки). Іноді грають до розриву у 8 очок або на час (20 хвилин) – у цьому випадку діє правило 30 секунд: якщо за цей час команда не зуміла завершити атаку, м'яч переходить до суперника. За результативний кидок команді нараховується очко, за кидок з 3-очкової зони – два очки. Закинутий у кошик м'яч зараховується лише в тому разі, якщо його торкнулися два гравці команди, що атакує. М'яч після цього переходить до команди, що оборонялася: гра поновлюється, як тільки один із її гравців торкнувся м'яча. При цьому м'яч повинен бути спочатку виведений за межі 3-очкової зони. Пробіжка, подвійне ведення і кидок у кошик зверху заборонені.

Найяскравішими та відомими представниками стрітболу є команда під назвою AND1. Ця відібрана з кращих вуличних гравців команда подорожує по світу, збираючи повні зали і вуличні корти глядачів. Приголомшлива командна тактика, повне взаєморозуміння між гравцями і яскрава індивідуальність кожного гравця створюють найяскравіше шоу, на яке мріють потрапити більшість. Щороку команда здійснює тур Америкою, Азією і Європою.

Баскетбол на інвалідних візках. З'явився 1946 року в США. Колишні баскетболісти, які під час Другої світової війни отримали серйозні поранення й каліцтва на полях битв, не захотіли розлучатися з улюбленою грою і придумали «свій» баскетбол. Зараз у нього грають більш ніж у 80 країнах. Кількість офіційно зареєстрованих гравців – 25 тисяч чоловік. Міжнародна федерація баскетболу на інвалідних візках (IWBF) проводить різні спортивні заходи: чемпіонат світу – раз на 4 роки; щорічні турніри клубних команд, зональні змагання (один–два рази на рік) та ін. Баскетбол на інвалідних візках входить до програми Параолімпійських ігор з моменту проведення першої такої Олімпіади в Римі 1960 року. У правилах баскетболу на інвалідних візках є свої заборони й обмеження. Наприклад, заборонено «пробіжку» – коли гравець у процесі ведення м'яча крутить колесо рукою більше ніж два рази.

Корфбол (від гол. korf – кошик). Цю гру придумав 1902 року шкільний викладач із Амстердама Ніко Брекхюйсен. Дві команди по 8 осіб у кожній (4 чоловіків і 4 жінок) грають на майданчику 40x20 м, розділеному навпіл середньою лінією, два тайми по 30 хвилин. Чотири гравці (2 чоловіків і 2 жінок) перебувають на своїй половині майданчика і захищають свій кошик, чотири – на

половині команди-суперниці, їхнє завдання – «вразити чужий» кошик. Після двох результативних кидків захисники переходять у зону нападу і навпаки. Корфбол менш контактна порівняно з баскетболом гра. При цьому, згідно з правилами, чоловік може грати лише проти чоловіка, а жінка – проти жінки. Дріблінг у корфболі не допускається, а гравець, що заволодів м'ячем, може зробити з ним не більше ніж два кроки. Кошик, діаметром вужче за баскетбольний (40 см), кріпиться вище (3,5 м). Існує більш «масштабний» варіант гри: з великими розмірами майданчика, кількістю гравців тощо. Корфбол надзвичайно поширений у Голландії (у нього постійно грають понад 100 тисяч осіб, зареєстровано понад 500 клубів, що беруть участь у загальнонаціональних турнірах) і сусідніх із нею країнах. З часом корфбол отримав визнання у всьому світі, зокрема в Україні, на сьогодні входить до програми Світових ігор. Від 1933 року діє Міжнародна федерація корфболу (ІКФ), у теперішній час офіційно визнана МОК та іншими міжнародними спортивними об'єднаннями.

4. Основні правила гри в баскетбол

У баскетбол грають дві команди, зазвичай по дванадцять гравців, від кожної з яких на майданчику одночасно присутні п'ять гравців. За правилами ФІБА, на офіційних змаганнях гравці виступають під номерами від 4-го до 15-го. Мета кожної команди в баскетболі – закинути м'яч у кошик суперника і перешкодити іншій команді оволодіти м'ячем і закинути його в кошик своєї команди.

М'ячем грають лише руками, його можна передавати, кидати, відбивати, котити або вести в будь-якому напрямі. Бігти з м'ячем, не ударяючи ним в підлогу, навмисно бити по ньому ногою, блокувати будь-якою частиною ноги або бити по ньому кулаком є порушенням. Випадкове ж зіткнення або торкання м'яча стопою або ногою не є порушенням. Переможцем у баскетболі стає команда, яка після закінчення ігрового часу набрала більшу кількість очок. При рівному рахунку після закінчення основного часу матчу призначається овертайм (зазвичай п'ять хвилин додаткового часу), у разі, якщо і після його закінчення рахунок буде рівний, призначається другий, третій овертайм і т. д., доти, доки не буде виявлено переможця матчу.

За одне влучення м'яча в кошик може бути зарахована різна кількість очок:

- 1 очко – штрафний кидок;
- 2 очки – кидок з середньої або близької дистанції (ближче від 3-очкової лінії);
- 3 очки – кидок з-за 3-очкової лінії на відстані 6м 75см.

Гра офіційно починається спірним кидком у центральному колі, коли м'яч правильно відбитий одним із гравців. Матч складається з чотирьох чвертей, тривалість кожної 10 хвилин з перервами по дві хвилини. Тривалість перерви між другою і третьою чвертями гри – п'ятнадцять хвилин. Після великої перерви команди повинні помінятися кошиками.

Гра відбувається на відкритому майданчику і в залі (висота стелі не менше ніж 7 м). Розмір майданчика – 28×15 м (додаток А). Розмір щита 180×105 см. Від нижнього краю щита до підлоги чи ґрунту повинно бути 290 см. Кошик – це металеве кільце, обтягнуте сіткою без дна. Він кріпиться на відстані 0,15 м від нижнього обрізу щита і 3,05 м від рівня підлоги (додаток Б). Усі лінії завширшки

5 см повинні бути нанесені фарбою одного кольору (білого) і бути чітко видимими.

Згідно зі стандартами FIBA для чоловічих змагань довжина окружності м'яча становить 74,9–78 см, маса – 567–650 г, для жіночих – відповідно 72,4–73,7 см і 510–567 г.

Ігровий майданчик повинен бути виділений лінією обмеження, що складається з лицьових (короткі сторони майданчика) і бічних (довгі сторони майданчика) ліній. Ці лінії не є частинами ігрового майданчика.

Центральну лінію наносять паралельно до лицьових ліній від середини бічних ліній. Центральне коло, розмічене по центру ігрового майданчика, становить у радіусі 1,80 м. Лінії штрафного кидка розташовано на відстані 5,80 м від внутрішнього краю лицьової лінії, довжина якої повинна бути 3,60 м (додаток А).

Зоною 3-очкових кидків з гри для команди є весь ігровий майданчик, за винятком ділянки біля щита суперника. Точний кидок у кошик з позиції за дугою, проведеною на відстані 6,25 м від щита, оцінюється трьома очками. Ця дуга називається також «3-очковою лінією».

Зони лав команд повинні бути за межами ігрового майданчика на тому ж боці, де розташований секретарський столик і лави команд.

Статус м'яча. М'яч може бути «живим» або «мертвим».

М'яч стає «живим», у таких випадках:

- під час розіграшу спірного кидка м'яч правильно відбиває один із гравців;
- під час штрафного кидка м'яч знаходиться у гравця, що виконує штрафний кидок;
- під час вкидання з-за меж ігрового майданчика м'яч знаходиться в гравця, що виконує вкидання.

М'яч стає «мертвим», у таких випадках:

- будь-який м'яч, закинтий під час гри або зі штрафного кидка;
- суддя дає свисток у той момент, коли м'яч «живий»;
- очевидно, що м'яч не потрапляє в кошик при штрафному кидку;
- звучить сигнал ігрового годинника про закінчення періоду;
- звучить сигнал пристрою двадцяти чотирьох секунд у той момент, коли одна з команд контролює м'яч;
- м'яча, який знаходиться у польоті при кидку з гри, торкається гравець будь-якої з команд.

Місцезнаходження гравця визначається за тим місцем, де він торкається підлоги.

Спірний кидок відбувається, коли суддя підкидає м'яч у центральному колі між двома будь-якими гравцями команд-суперників на початку першого періоду. Спірний м'яч відбувається, коли один або більше гравців кожної з команд-суперників тримають м'яч однією або обома руками так міцно, що жоден із гравців не може встановити контроль над ним без надмірно грубих дій.

Ситуації спірного кидка:

- фіксується спірний м'яч;

- м'яч виходить за межі ігрового майданчика і судді сумніваються або розходяться в поглядах, хто із суперників останнім торкнувся м'яча;

- відбувається обопільне порушення при штрафному кидку під час невдалого останнього або єдиного штрафного кидка.

Почергове володіння – це спосіб змусити м'яч стати «живим» у результаті вкидання замість розіграшу спірного кидка. У всіх ситуаціях спірного кидка команди по черзі отримують право на володіння м'ячем для вкидання з-за меж ігрового майданчика з місця, найближчого до того, де відбувається ситуація спірного кидка.

Вкидання відбувається, коли гравець, що знаходиться за межами ігрового майданчика і виконує вкидання, передає м'яч на ігровий майданчик. Гравець повинен виконувати вкидання за межами ігрового майданчика з місця, найближчого до того, де сталося недотримання правил або де гра була зупинена суддею, за винятком місця безпосередньо за щитом. Наступне вкидання слід виконувати з-за меж ігрового майданчика на продовженні центральної лінії навпроти секретарського столика у таких ситуаціях:

- на початку всіх періодів, крім першого;
- після виконання штрафного (-их) кидка (-ів) в результаті технічного, неспортивного або дискваліфікаційного фолу;
- під час останніх 2 хвилин четвертого періоду і під час останніх 2 хвилин кожного додаткового періоду після тайм-ауту, наданого команді, яка мала право на володіння м'ячем у своїй тилоній зоні.

Після закинутого м'яча з гри або вдалого останнього чи єдиного штрафного кидка будь-який гравець команди, у кошик якої закинтий м'яч, повинен виконати вкидання з-за меж ігрового майданчика з будь-якого місця за лицьовою лінією, де був закинтий м'яч.

Гравець, що виконує вкидання, не повинен затрачати більше ніж 5 секунд до моменту випуску м'яча з рук; наступати на ігровий майданчик у той момент, коли м'яч знаходиться в його руці (-ах).

Тайм-аут – це зупинка гри на прохання тренера або помічника тренера. Кожен тайм-аут повинен тривати 1 хвилину. Два тайм-аути можуть бути надані кожній команді в будь-який час упродовж першої половини; три – у будь-який час протягом другої половини, один – упродовж кожного додаткового періоду. Невикористані тайм-аути не можуть бути перенесені на наступну половину або додатковий період.

Заміна – це зупинка гри на прохання запасного для того, щоб стати гравцем. Команда може замінити гравця (-ів), коли з'являється можливість для заміни. Замін можна робити безліч упродовж гри.

Можливість для заміни з'являється в таких випадках:

- для обох команд, коли м'яч стає «мертвим», ігровий годинник зупинено і суддя завершив процедуру демонстрації жестів секретарському столу;
- для обох команд, коли м'яч стає мертвим після останнього або єдиного вдалого штрафного кидка;
- у кошик команди, яка попросила заміну, закинута м'яч з гри в

останні дві хвилини четвертого періоду або в останні дві хвилини кожного додаткового періоду.

Порушення – це недотримання правил гри. М'яч повинен бути наданий команді суперників для вкидання з-за меж ігрового майданчика з місця, найближчого до того, де відбулося порушення, за винятком місця безпосередньо за щитом.

Гравець знаходиться за межами ігрового майданчика, коли будь-яка частина його тіла торкається підлоги або будь-якого предмета, крім гравця, на, над або за лінією обмеження.

М'яч знаходиться за межами ігрового майданчика, коли він торкається гравця або іншої особи, що знаходяться за межами ігрового майданчика; підлоги або іншого предмета на, над або за лінією обмеження; опори, що підтримує щит, задньої сторони щита або будь-якого предмета над ігровим майданчиком.

Ведення починається, коли гравець, що встановив контроль над «живим» м'ячем на ігровому майданчику, кидає, відбиває, котить або вдаряє його в підлогу і торкається м'яча знову, перш ніж м'яч торкнеться іншого гравця. *Ведення закінчується*, коли гравець торкається м'яча двома руками одночасно або допускає затримку м'яча в одній або двох руках. Гравець не повинен вести м'яч ще раз після того, як його перше ведення закінчилося, якщо тільки між першим і другим веденням гравець не втратив контролю над «живим» м'ячем на ігровому майданчику.

Пробіжка – це заборонене переміщення однієї чи обох ніг у будь-якому напрямку, коли гравець тримає «живий» м'яч на ігровому майданчику.

Три секунди. Гравець не повинен залишатися в обмеженій зоні команди суперників більше ніж три секунди поспіль у той час, коли його команда контролює «живий» м'яч у передовій зоні й ігровий годинник увімкнений.

Вісім секунд. Команда, що володіє м'ячем у тилівій зоні не вивела його в передову зону за вісім секунд.

Двадцять чотири секунди. Кожного разу, коли гравець установлює контроль над «живим» м'ячем на ігровому майданчику, його команда повинна виконати кидок з гри впродовж двадцяти чотирьох секунд.

Щільно опікуваний гравець. Гравець тримає м'яч понад п'ять секунд, у той час як суперник його щільно опікає.

Порушення повернення м'яча в тилу зону. Команда, що володіє м'ячем у передовій зоні, перевела його в тилу зону.

Фол – це недотримання правил гри внаслідок неправильного контакту із суперником і (або) неспортивної поведінки.

Види фолів: персональний, технічний, неспортивний, дискваліфікаційний.

Гравець, який отримав 5 фолів у матчі повинен покинути ігровий майданчик і не може брати участі у матчі (але при цьому йому дозволено залишитися на лаві запасних). Гравець, який отримав дискваліфікаційний фол, повинен залишити місце проведення матчу (гравцеві не дозволено залишитися на лаві запасних).

Дискваліфікація тренера відбувається, якщо він здійснить 2 технічних фолі; офіційна особа команди або запасний гравець здійснять 3 технічних фолі; тренер здійснив 1 технічний фол і офіційна особа команди або запасний гравець здійснять 2 технічних фолі.

Кожен фол йде в рахунок командних фолів, за винятком технічного фолу, отриманого тренером, офіційною особою команди чи гравцем на лавці запасних.

Команда підлягає покаранню за командні фолі, коли вона здійснює чотири командних фолі в періоді.

Персональний фол – це фол гравцеві внаслідок контакту з суперником, незалежно від того, чи є м'яч «живим» або «мертвим». Гравець не повинен тримати, блокувати, штовхати, зіштовхуватися, ставити підніжку або перешкоджати переміщенню суперника, виставляючи кисть, руку, лікоть, плече, стегно, коліно або ступню ноги, а також здійснювати будь-які грубі або насильницькі дії.

Покарання. Персональним фолом повинен бути покараний винний гравець. Якщо фол здійснений гравцеві, що не знаходиться в стадії кидка, то якщо команда не набрала 4 командних фолі або фол зробив гравець, команда якого володіла м'ячем, то постраждала команда робить вкидання; в іншому випадку потерпілий гравець виконує 2 штрафні кидки. Якщо фол зроблений гравцеві, що знаходиться в стадії кидка, то якщо кидок був вдалим, він зараховується і потерпілий гравець виконує 1 штрафний; якщо кидок був невдалим, то потерпілий гравець виконує таку кількість штрафних кидків, скільки очок заробила б команда, якщо кидок був би вдалим.

Неспортивний фол – це фол, вчинений унаслідок контакту гравцем, який, на думку судді, не намагався законним чином безпосередньо зіграти в м'яч відповідно до правил гри.

Покарання. Якщо фол зроблений гравцеві, що знаходиться в стадії кидка, то поведуться так само, як і у випадку персонального фолу. Якщо фол зроблений гравцеві, що не знаходиться в стадії кидка, то потерпілий гравець виконує 2 штрафні кидки. Після виконання штрафних кидків м'яч вкидає постраждала команда з-за меж майданчика на продовженні центральної лінії. Виняток становлять фолі, зроблені до початку першого періоду. У цьому випадку після штрафних кидків проводиться розіграш спірного кидка (як і у випадку нормального початку гри). Якщо гравець упродовж одного матчу здійснює 2 неспортивні фолі, він повинен бути дискваліфікований.

Дискваліфікаційний фол – це фол, внаслідок кричущої неспортивної поведінки. Дискваліфікаційний фол може отримати гравець, запасний, тренер або офіційна особа команди.

Покарання. Кількість штрафних і вкидання після них призначають аналогічно до неспортивного фолу.

Технічний фол – фол, що не викликаний контактом із суперником. Це може бути неповага до суддів, суперника, затримка гри, порушення процедурного характеру.

Покарання. Будь-який гравець команди, що не порушила правила, пробиває 2 штрафні кидки. Після виконання кидків вкидання проводиться аналогічно до неспортивного фолу.

Гравець, що скоїв п'ять фолів, повинен бути проінформований про це старшим суддею і негайно покинути гру. Він повинен бути замінений упродовж 30 секунд.

Команда підлягає покаранню за командні фолі, коли вона здійснює чотири командні фолі в періоді. Коли команда підлягає покаранню за командні фолі,

усі наступні персональні фоли, здійснені гравцями, який не знаходиться в процесі кидка, повинні каратися наданням двох штрафних кидків замість вкидання.

5. Організація і проведення змагань з баскетболу

5.1. Значення змагань. Види та характеристика змагань

Змагання – це основний засіб становлення спортивної майстерності, підвищення фізичної, техніко-тактичної, психологічної та інтегральної підготовленості баскетболістів.

За характером змагання з баскетболу можуть бути тільки *командними*, за організаційною формою – офіційними (основні) і товариськими (допоміжні). До *основних змагань* належать ті, за результатами яких визначається спортивна кваліфікація і присвоюються звання переможців або чемпіонів.

Ці календарні змагання, які входять до єдиного календарного плану спортивних заходів, проводяться згідно з затвердженим положенням. До основних видів змагань належать першості (або чемпіонати), змагання за Кубок, вибіркові змагання. Чемпіонати проводяться не частіше ніж один раз на рік. Згідно з результатами участі в цих змаганнях присвоюють звання чемпіонів.

Змагання за Кубок проводяться з метою приваблення максимальної кількості команд-учасниць і виявлення переможців за порівняно короткий час. Ці змагання проводяться за принципом послідовного відбору кращих.

Вибіркові змагання або турніри претендентів відбуваються для виявлення найсильніших команд для участі в наступному етапі змагань.

До *допоміжних змагань* належать контрольні, показові, товариські та бліцтурніри (скорочені).

Контрольні зустрічі проводяться для підготовки й перевірки готовності команди до майбутніх основних змагань.

Товариські зустрічі проводяться з навчально-тренувальною метою або як традиційні змагання. Їх планують між окремими командами або організують для групи команд.

Показові зустрічі популяризують баскетбол.

Скорочені змагання (бліцтурніри) проводяться за зміненими правилами (скорочений час, зменшення кількості набраних очок за кожний закинутий м'яч). Їх планують у святкові дні, на відкриття й закриття сезону.

5.2. Документи, що є необхідними для проведення змагань

Система спортивних змагань ґрунтується на перспективному плануванні усіх видів змагань, що забезпечує широку масовість і підвищення спортивної майстерності гравців. Успіх у змаганнях багато в чому залежить від ретельної підготовки до них. Усю підготовчу роботу можна поділити на декілька етапів: розроблення документації, підготовка місць змагань, робота з учасниками змагань. Усі офіційні змагання проводяться відповідно до затвердженого календаря і на основі спеціально розробленого «*Положення про змагання*».

Положення складають, враховуючи терміни календарного плану, заздалегідь і доводять до відома всіх учасників, щоб вони мали змогу ретельно підготуватися до участі в них.

Положення про змагання складають за такою схемою:

1. Мета й завдання. Мета змагань (зміцнення здоров'я учасників, підведення підсумків навчальної роботи, популяризація баскетболу, формування збірної команди для участі в змаганнях вищого рангу). Завдання залежить від масштабу і виду змагань.

2. Місце та термін проведення: місце (база), де проводяться змагання; числа певного місяця й року.

3. Керівництво змаганнями: організація, що проводить змагання, суддівська колегія.

4. Учасники змагань: назви команд, вік учасників, їхня кваліфікація; кількість учасників, яких подають у заявку.

5. Умови проведення змагань: системи розіграшу; порядок визначення переможця. Як правило, у баскетболі за перемогу команда отримує 2 очки, за поразку – 1 очко, за неявку – 0 очок.

6. Умови подачі та порядок розглядання протестів.

7. Нагородження команд та учасників.

8. Умови приймання команд: організація, що фінансує змагання; дата приїзду і від'їзду команд; умови проживання і харчування .

9. Форми та терміни подання заявок, порядок оформлення команд та учасників (форма заявок команд може додаватися до положення).

10. Місце та час проведення жеребкування.

Положення про змагання затверджує керівник організації, що проводить змагання.

До положення про змагання додається кошторис витрат, який складається з таких розділів:

1. Найменування змагань.

2. Терміни та місце проведення.

3. Кількість суддів.

4. Кількість учасників (у тому числі немісцевих): витрати на їхнє розміщення, харчування, проїзд.

5. Витрати на оренду залу.

6. Витрати на рекламу (афіші, плакати тощо).

7. Транспортні витрати.

8. Канцелярські витрати.

9. Витрати на оплату обслуговувального персоналу.

Для підготовки до змагань великого масштабу створюється організаційний комітет із 5–7 осіб, який проводить усі необхідні заходи безпосередньо на місці змагань.

Обов'язки організаційного комітету:

- вибір і обладнання місць змагань;
- підготовка інвентарю (спорядження);
- підготовка місць розміщення;
- організація харчування;
- підготовка місць тренувань;
- комплектування секретаріату;
- проведення попередньої інформації про змагання.

Попередня інформація про змагання полягає в тому, щоб через засоби масової інформації передавати повідомлення про змагання, місце та час їх проведення, про учасників. Необхідно налагодити контакт із представниками преси про висвітлення перебігу змагань у місцевих виданнях. Необхідно також підготувати афіші, програмки, квитки учасників.

Місце проведення змагань має бути яскраво оформлене, з лозунгами, плакатами, таблицями, що відображають хід змагань.

Поруч з ігровим майданчиком має бути кімната для переодягання учасників та суддів, душ з теплою водою, медична кімната.

Місце змагань повинно бути радіофіковане. Суворе дотримання необхідних вимог до обладнання місць змагань гарантує безпеку їх проведення.

До роботи з учасниками змагань належить прийняття і розміщення учасників, робота мандатної комісії, парад представників, парад суддівської колегії.

Прийняттям і розміщенням учасників керує представник оргкомітету. В аеропорту, на залізничних вокзалах повинні бути оголошення з вказаними адресою, місцем прибуття учасників, якщо з деяких причин їх не змогли зустріти. Судді, що обслуговують змагання, повинні бути розташовані окремо від учасників.

Допуск до змагань здійснює мандатна комісія відповідно до положення про змагання. Відповідальність за допуск несуть головний суддя змагань, головний лікар змагань і представник мандатної комісії.

5.3. Система розіграшів

Залежно від мети змагання, конкретних умов його проведення (кількість команд, спортивних баз, матеріальних ресурсів) вибирається певна система розіграшу. Існують три основні системи проведення змагань з баскетболу:

- 1) за колом (колова);
- 2) з вибуванням після поразки (олімпійська);
- 3) змішана – поєднання двох перших систем.

Колова система. Принцип проведення змагання за цією системою полягає в тому, що кожна команда зустрічається одна з одною по одному разу (в одне коло) або декілька разів (у два кола і більше). Ця система дає змогу найбільш об'єктивно виявити переможця і визначити місця всіх команд згідно з їхньою спортивною майстерністю. Переможцем стає команда, що набрала найбільшу кількість очок.

Недоліки цієї системи:

- розіграш проводиться тривалий час, у разі великої кількості команд виникає необхідність розподіляти їх на підгрупи і проводити фінальні ігри між командами, що зайняли однакові місця в підгрупах;
- охоплює порівняно невелику кількість команд.

Календар ігор за коловою системою складається так. Після жеребкування (проводить його, як правило, головний суддя) кожний учасник команди одержує номер.

Кількість зустрічей, які потрібно провести, визначаються за формулою

$$X = \frac{n(n-1)}{2},$$

де X – кількість зустрічей; n – загальна кількість команд, що беруть участь у змаганнях.

Наприклад, якщо у змаганнях беруть участь 7 команд, формула буде така:

$$X = \frac{7(7-1)}{2} = \frac{7 \cdot 6}{2} = \frac{42}{2} = 21.$$

Календар змагань за коловою системою складається за відповідною схемою (рис. 1.1).

Команда, номер якої розміщено зліва від лінії, є господарем гри. Якщо змагання проводяться з роз'їздами, то гра відбувається у спортивному залі господарів гри.

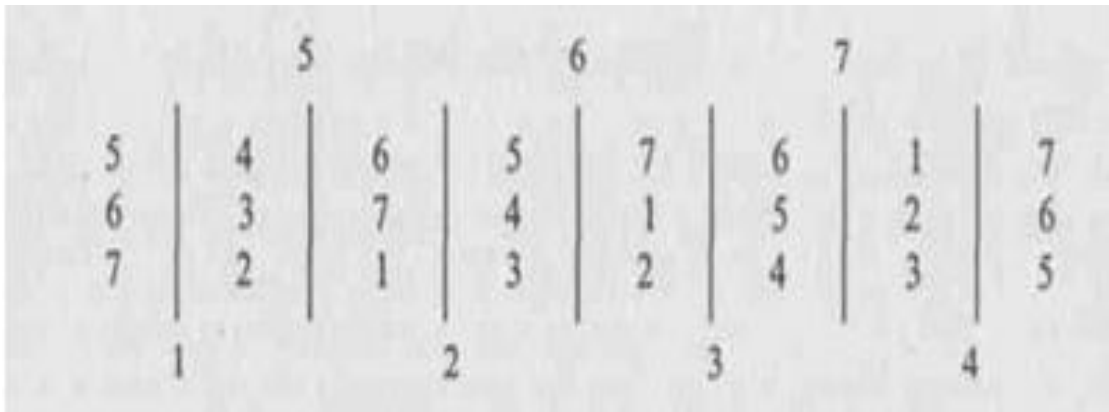

Рис. 1.1. Схема складання календаря змагань за коловою системою

Система з вибуванням. За великої кількості команд використовують систему з вибуванням після першої поразки. Це дає можливість в стислі терміни визначити переможця, але у фіналі не завжди зустрічаються найсильніші суперники. Тому часто найсильніші команди попередньо розсіюють у верхню і нижню половину сітки (за такої умови, що у випадку перемоги обох сильних команд вони зустрічаються між собою лише у фіналі).

Якщо кількість команд є кратною 2 (наприклад, 4, 8, 16, 32, 64, 128 тощо), то всі вони починають змагання з першого туру.

Наприклад, для 8 команд календар матиме такий вигляд (рис. 1.2):

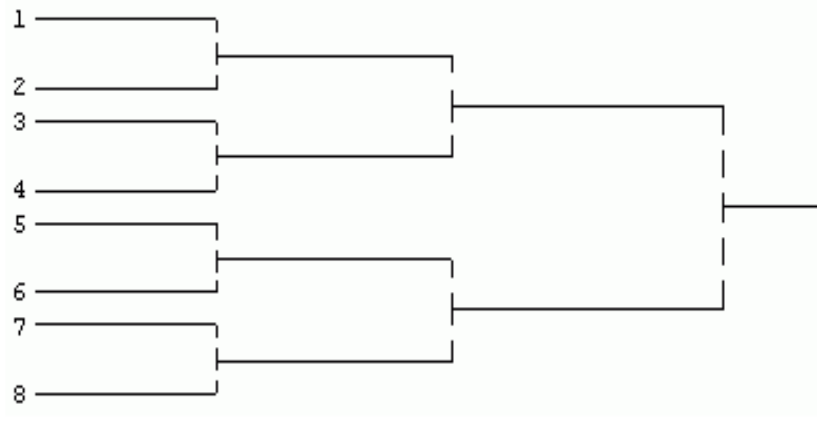

Рис. 1.2. Схема складання календаря ігор за системою з вибуванням для 8 команд

Якщо кількість команд не є кратною 2, то у цьому випадку число команд, що бере участь у першому турі змагань, визначають за формулою $x = (a - 2^n) \times 2$, де a – кількість команд, 2^n – найближче до загальної кількості команд число, що кратне 2 (рис. 1.3). Наприклад, для 13 команд наближене до цього числа $2^3 = 8$, що і ставимо у формулу $(13 - 8) \times 2 = 10$. Тобто у перший день мають змагатися 10 команд.

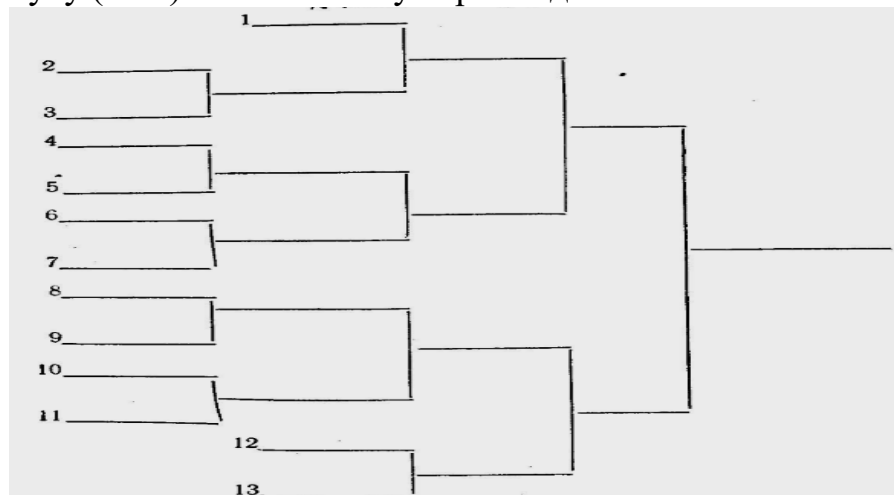

Рис.1.3. Схема складання календаря ігор за системою з вибуванням для 13 команд

При цьому існує таке правило: за умов парної кількості команд у першому турі не грає однакова кількість команд вгорі і внизу сітки. За непарної кількості команд – у нижній частині сітки буде більше на одну команду, яка відпочиває.

Змішана система. За такої системи змагання відбуватимуться комбінованим способом. Частина змагань проводиться за системою з вибуванням, а частина – за коловою.

5.4. Склад суддівської бригади. Обов'язки суддів для проведення змагань з баскетболу

Суддівство змагань з баскетболу справедливо вважають найбільш складною діяльністю. Високий темп гри, напруження та безпосередній контакт і протистояння з суперником створюють багато ситуацій, у яких за долі секунди важко визначити порушників правил.

Суддівська бригада і процедури. Суддями є старший суддя і два судді. Їм допомагають судді-секретарі та комісар. Суддями-секретарями є секретар, помічник секретаря, секундометрист і оператор двадцяти чотирьох секунд. Комісар повинен сидіти між секретарем та секундометристом. Його обов'язками під час гри є, передусім, спостереження за роботою суддів-секретарів і надання допомоги старшому судді і судді (-ям) в нормальному проведенні гри. Судді, судді-секретарі та комісар повинні проводити гру відповідно до чинних правил.

Старший суддя: обов'язки і права. Старший суддя повинен вибрати ігровий м'яч не менше як із двох м'ячів, які були у вжитку, що надаються командою-господарем. Якщо ні один із цих м'ячів не підходить як ігровий, він може обрати будь-який інший м'яч кращої якості, що є в наявності. Старший суддя повинен проводити розіграш спірного кидка на початку першого періоду і викидання на початку всіх решта періодів. Він має право зупинити гру, коли цього вимагають обставини.

Старший суддя повинен затвердити і підписати протокол по закінченню ігрового часу, що означає закінчення ігрової юрисдикції суддів і їх зв'язку з грою. Права суддів набувають чинності, коли вони з'являються на ігровому майданчику за 20 хвилин до часу початку гри, що вказаний у розкладі, і закінчують діяти із закінченням ігрового часу, затвердженого суддями.

Судді: обов'язки і права. Судді мають право приймати рішення при недотриманні правил, скоєних як у межах, так і за лінією обмеження, включаючи секретарський столик, лави команд і простір безпосередньо за лініями. Судді дають свистки, коли відбувається недотримання правил, закінчується період або коли вони вважають за потрібне зупинити гру. Судді не повинні давати свистків після закинутого м'яча з гри, вдалого штрафного кидка або коли м'яч стає «живим».

Форма суддів – це суддівська сорочка, штани чорного кольору, чорне баскетбольне взуття. Під час гри судді коментують свої дії за допомогою жестів (додаток В).

Секретар: обов'язки. У своєму розпорядженні секретар повинен мати протокол, у якому він фіксує таке:

- записувати прізвища і номери гравців, які повинні почати гру, і всіх запасних, які повинні вступити в гру;
- вести в хронологічному порядку зміну сумарного рахунку очок, записуючи закинуті м'ячі з гри і з штрафних кидків;
- записувати фоли, які зафіксовані кожному гравцеві;
- тайм-аути; він повинен повідомити суддям при першій можливості про те, що команда попросила тайм-аут, а також повідомити тренера через суддю в тому випадку, коли в тренера більше не залишилося ні одного тайм-ауту в половині або додатковому періоді;
- визначати наступне почергове володіння, керуючи стрілкою почергового володіння.

Секундометрист: обов'язки. У розпорядженні секундометриста повинні бути надані ігровий годинник і секундомір. Секундометрист повинен вести відлік ігрового часу, тайм-аутів і перерв у грі; переконатися, що сигнал про закінчення ігрового часу періоду звучить досить голосно й автоматично; використовувати всі

можливі засоби, що є в його розпорядженні, для того щоб негайно проінформувати суддів у тому випадку, якщо його сигнал не прозвучав або не був почутий; повідомити команди і суддів принаймні за 3 хвилини до початку третього періоду.

Оператор двадцяти чотирьох секунд: обов'язки. У розпорядження оператора двадцяти чотирьох секунд повинно бути наданий пристрій двадцяти чотирьох секунд, яким він повинен керувати таким чином:

- вмикати або продовжувати відлік кожний раз, коли команда встановлює контроль над живим м'ячем на ігровому майданчику;
- зупиняти і скидати показання до двадцяти чотирьох секунд (на пристрої не повинно бути ніяких показників);
- скидати показники до двадцяти чотирьох секунд (на пристрої не повинно бути ніяких показників) і знову включати пристрій, як тільки команда суперників встановлює контроль над «живим» м'ячем на ігровому майданчику;

Звичайне торкання м'яча суперником не дає права на початок нового 24-секундного періоду для команди, яка продовжує контролювати м'яч.

Зупиняти, але не скидати показники до двадцяти чотирьох секунд, коли тій самій команді, яка перед цим контролювала м'яч, надається вкидання в результаті виходу м'яча за межі ігрового майданчика; травми гравця цієї ж команди; ситуації спірного кидка.

Лікар обов'язково повинен бути присутнім під час гри, незалежно від рівня змагань і виконувати свої професійні обов'язки.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте розвиток баскетболу у світі, на Україні, на Львівщині.
2. Назвіть етапи розвитку баскетболу.
3. Де і коли проводилися перші чемпіонати Європи, світу, олімпійські турніри? Назвіть команди-переможниці.
4. Назвіть різновиди баскетболу.
5. Охарактеризуйте основні правила гри.
6. Які розміри має баскетбольний майданчик?
7. Скільки гравців однієї команди знаходиться на майданчику?
8. Скільки замін може робити команда?
9. Зі скількох періодів складається гра і яка їх тривалість?
10. Скільки суддів судять гру на майданчику?
11. Назвіть склад суддівської бригади в баскетболі.
12. Назвіть обов'язки суддів.
13. Охарактеризуйте основні та допоміжні змагання.
14. Які документи необхідні для проведення змагань?
15. З яких пунктів складається положення про змагання?
16. Які пункти містить кошторис?
17. Назвіть системи розіграшів.

Рекомендована література

Основна:

1. Артюх В. М. Баскетбол / В. М. Артюх. – Львів: Піраміда, 1996. – 142 с.
2. Баскетбол : правила, гра, навчання : навч. посіб. / Ж. Л. Козіна, Н. М. Кондак, С. Г. Защук, Т. В. Москалець. – Харків : Точка, 2012. – 318 с. : іл.
3. Баскетбол : учебник для ин-тов физ. культ. / под ред. Н.В.Семашко. – Изд.-2-е перераб. – Москва : Физкультура и спорт, 1976. – 264 с.
4. Баскетбол : учебник для ин-тов физ. культ. / под ред. Ю.М. Портнова. – Изд. 3-е перераб. – Москва : Физкультура и спорт, 1988. – 288 с.
5. Баскетбол : учебное пособие для студентов ин-тов физ. культ. / В. М. Корягин, В. Н. Мухин, В. А. Божинар, Р. С. Мозола. – Киев : Вища шк., 1989. – 232 с.
6. Нестеровский Д. И. Баскетбол: теория и методика обучения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений /Д. И. Нестеровский. – 3-е изд., стер. – Москва : Академия, 2007. – 336 с.
7. Пасічник В. Теорія і методика викладання баскетболу : навч. посіб. / Вікторія Пасічник. – Львів : ЛДУФК, 2015. – 78 с.
8. Поплавський Л. Ю. Баскетбол / Л. Ю. Поплавський. – Київ : Олімпійська література, 2004. – 444 с.
9. Пасічник В. Рекреаційні ігри : навч. посіб. / Вікторія Пасічник, Валерій Мельник. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 106 с. ISBN 978-617-7336-24-1
10. Спортивные игры и методика преподавания : учеб. для пед. ф-тов физ. культуры / под ред. Ю. И. Портных. – Москва : Физкультура и спорт, 1985. – 316 с.

Допоміжна:

1. Гомельский А. Я. Баскетбол. Секреты мастера / А. Я. Гомельский. – Москва : ФАИ, 1999г. – 224 с.
2. Головка Д. Розвиток та становлення баскетболу на Львівщині до 1934 року / Головка Д., Пасічник В. // Баскетбол, історія, сучасність, перспективи : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпро, 2016. С. – 25–27.
3. Головка Д. Реалізація 3-очкових кидків збірної України на чемпіонаті Європи 2015 року та кваліфікаційного етапу чемпіонату Європи з баскетболу 2017 року / Денис Головка, Вікторія Пасічник // Теоретико-методичні засади спортивних та рекреаційних ігор : зб. наук. ст. – Львів, 2016. – С. 14–19.
4. Дидактичні ігри з м'ячами : навч. посіб. / авт. кол. : Приступа Є. Н., Петришин Ю. В., Виноградський Б. А. [та ін.]. – Львів : ЛДУФК, 2014. – 206 с.
5. Железняк Ю. Д. Спортивные игры: техника, тактика, методика обучения : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Ю. Д. Железняк, Ю. М. Портнов, В. П. Савин, А. В. Лексаков. – 2-е изд., стереотип. – Москва : Академия, 2004. – 520 с.
6. Костикова Л. В. Баскетбол (Азбука спорта) / Л. В. Костикова. – М. : ФиС, 2002. – 176 с.
7. Мандриков В. Б. Баскетбол на занятиях по физической культуре в медицинских и фармацевтических вузах : учеб. пособие / В. Б. Мандриков, Р. А. Туркин, М. П. Мицулина, И. А. Ушакова, С. А. Голубин. – Волгоград, 2012. – 237 с.

8. Музика Ф. В. Анатомія людини : навч. посіб. / Ф. В. Музика, М. Я. Гриньків, Т. М. Куцериб. – Львів : ЛДУФК, 2014. – 360 с.
9. Новикова Г. В. Организация и проведение соревнований по баскетболу и стритболу : учеб. пособие / Г. В. Новикова, Т. Г. Коваленко, А. В. Швардыгулин. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2003. – 72 с.
10. Пасічник В. М. Теоретичні аспекти використання вправ та ігор з елементами баскетболу у фізичному вихованні дітей дошкільного віку / Пасічник В.М., Пасічник В.Р. // Баскетбол: історія, сучасність, перспективи: матеріали І Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної інтернет-конференції (м. Дніпро, 20-21 грудня) / відповід. ред. О. О. Мітова; тех. ред. Т. В. Михайлова. – [Електронний ресурс] - Дніпро : ДДІФКіС, 2016. – С. 238–241.
11. Келлер В. С. Факторы результативности соревновательной деятельности при розыгрыше стандартных положений / В. С. Келлер, Е. Н. Приступа // Проблемы повышения мастерства спортсменов : тез. докл. науч.-практ. конф. – Чебоксары, 1989. – С. 71.
12. Келлер В. С. Характеристики соревновательной деятельности и методика повышения результативности баскетболистов при розыгрыше стандартных положений / В. С. Келлер, Е. Н. Приступа // Научно-педагогические проблемы физической культуры и спорта в свете основных направлений перестройки высшего и среднего 10 специального образования в республике : тез. докл. респуб. науч.-практ. конф. – Ивано-Франковск, 1988. – С. 100–101.
13. Келлер В. С. [Деятельность спортсменов в вариативных конфликтных ситуациях \(ДСВКС\) единоборств и игр](#) / В. С. Келлер // Педагогика. Психология. Сборник. – Москва, 1980. – С. 116–117.
14. Келлер В. С. Соревновательная деятельность в системе спортивной подготовки / В. С. Келлер // Современная система спортивной подготовки. – Москва : СААМ, 1995. – С. 41–50.
15. Приступа Е. Н. Факторы результативности соревновательной деятельности при розыгрыше стандартных положений в баскетболе / Е. Н. Приступа // Научно-методическое обеспечение системы подготовки высококвалифицированных спортсменов и спортивных резервов : материалы Всесоюз. науч.-практ. конф. – Москва, 1990. – С. 226–227.
16. Приступа Е. Н. Моделирование соревновательных воздействий в учебно-тренировочном процессе квалифицированных баскетболистов / Е. Н. Приступа, А. Б. Мацак, Ю. М. Черкасов // Научно-методическое обеспечение системы подготовки высококвалифицированных спортсменов и спортивных резервов : материалы Всесоюз. науч.-практ. конф. – Москва, 1990. – С. 227–228.
17. Родин А. В. Баскетбол в университете : Теоретическое и учебно-методическое обеспечение системы подготовки студентов в спортивном клубе [Текст] : учеб. пособие / А. В. Родин, Д. В. Губа. – М. : Советский спорт, 2009. – 168 с.
18. Теоретико-методичні основи оздоровчого фітнесу : навч. посіб. / Юлія Беляк, Ірина Грибовська, Федір Музика, Вікторія Іваночко, Любов Чеховська. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 208 с.
19. Удосконалення техніко-тактичних підготовки кваліфікованих

спортсменів у стрітболі : перспективи досліджень / В. В. Яцковський, В. О. Мельник, Н. В. Кудріна, Я. І. Гнатчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. - Вип. 2 (108). - С. 186–191.

20. Яцковський В. Засоби контролю спеціальної фізичної та технічної підготовленості кваліфікованих спортсменів у стрітболі / Яцковський Володимир, Мельник Валерій, Пітин Мар'ян, Кудріна Ніна // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. - Вінниця, 2019. - Вип. 7 (26). - С. 242–248.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Електронний каталог ЛДУФК імені Івана Боберського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://3w.ldufk.edu.ua/>
2. Електронний репозитарій ЛДУФК імені Івана Боберського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/>
3. Баскетбол : анот. трьома мовами бібліогр. покажч. [Електронний ресурс]/ уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2015. – 70 с. (Серія „Інформаційне забезпечення фізичного виховання, спорту і туризму”, вип. 2). <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/280>
4. Ігри : анот. трьома мовами бібліогр. покажч. [Електронний ресурс] / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2016. – 24 с. – (Серія „Інформаційне забезпечення фізичного виховання, спорту і туризму” ; вип. 2). – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/3962>
5. Офіційні правила баскетболу [Режим доступу] / http://ukrbasket.net/frontend/webcontent/images/photoGalleries/2011/07_2011/11/basketball_equipment.pdf
6. Офіційний сайт ФІВА [Режим доступу] / www.fiba.com
7. Офіційний сайт Федерації баскетболу України [Режим доступу] / <http://ukrbasket.net/?ret=home>
8. Офіційний сайт ФІВА [Режим доступу] / www.fiba.com
9. Офіційний сайт Федерації баскетболу України [Режим доступу] / <http://ukrbasket.net/?ret=home>
10. Вплив занять баскетболом на фізичний розвиток баскетболісток / Мирослава Гриньків, Тетяна Куцериб, Любомир Вовканич, Федір Музика // Спортивна наука України. - 2018. - № 2(84). - С. 9-13. - Режим доступу : <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/737/712>
11. Яцковський В. Показники для контролю змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у стрітболі / Володимир Яцковський, Валерій Мельник, Ярослав Гнатчук // Спортивна наука України. - 2018. - № 5(87). - С. 32-38. - Режим доступу: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/786/760>